

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI,
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA SOCIOLOGIE, ANDRAGOGIKY A KULTURNÍ ANTROPOLOGIE



BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vzdělávání dospělých v rámci komunální a krajské politiky

Andragogika se specializací personální rozvoj

Autor: Vojtěch Nezval

Vedoucí práce: Mgr. Jaroslav Šotola, Ph.D.

Olomouc, 2022

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Vzdělávání dospělých v rámci komunální a krajské politiky“ vypracoval samostatně a uvedl v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použil.

V Olomouci dne

Podpis.....

PODĚKOVÁNÍ

Rád bych poděkoval vedoucímu mé bakalářské práce Mgr. Jaroslavu Šotolovi, Ph.D. Dále bych chtěl poděkovat mým přátelům a také rodině, kteří mi mnohokrát pomohli najít motivaci a nové myšlenky při tvorbě a dokončení mé bakalářské práce.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Vojtěch Nezval
Katedra:	Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie
Obor studia:	Andragogika se specializací personální rozvoj
Vedoucí práce:	Mgr. Jaroslav Šotola, Ph.D.
Rok obhajoby:	2023

Název práce:	Vzdělávání dospělých v rámci komunální a krajské politiky
Anotace práce:	Tématem bakalářské práce je vzdělávání nově zvolených zastupitelů. Práce má za cíl popsat jakým způsobem se vzdělávají komunální a krajské zastupitelé. Teoretická část je věnována definici politického vzdělávání a popisu, jak probíhá takové vzdělávání ve světě a v Česku. Praktická část práce se věnuje rozboru dat od sedmi participantů, se kterými jsem vedl polostrukturovaný rozhovor.
Klíčová slova:	Vzdělávání, dospělí, politika, komunální, Česká Pirátská strana
Title of Thesis:	Education of adults in municipal and regional politics
Annotation:	Topic of the work is the education of newly elected politicians. The aim is to illustrate recent situation in educating of municipal and regional officials. Theoretical part is dedicated to definition of political education and description of ways it is done abroad and in the Czech Republic. Practical part focuses on analysis of data from seven participant, current representatives, who participated in semi-structured interviews.
Keywords:	Education, adult, politics, municipal, regional, Czech Pirate party
Přílohy vázané v práci:	1
Počet literatury a zdrojů:	26
Rozsah práce:	46 s. (83 552 znaků včetně mezer)
Jazyk práce:	Český jazyk

Obsah

PROHLÁŠENÍ.....	2
PODĚKOVÁNÍ.....	3
ANOTACE.....	4
Úvod.....	6
1. Teoretická část	7
1.1. Definice politického vzdělávání.....	7
1.2.2. Úvodní vzdělávání pro obecní zastupitele ve Švédsku	11
1.3.1. Projekt vzdělaný zastupitel	16
2. Praktická část	24
2.1 Cíl výzkumu a výzkumné otázky.....	24
2.2 Metodologie.....	25
2.2.1. Etika výzkumu.....	26
2.2.2. Technika sběru a kódování dat.....	27
2.2.3. Výzkumný vzorek	29
2.3 Vlastní analýza	31
2.3.1. Zázemí	31
2.3.2. Karierní postup	33
2.3.3. Vzdělávání.....	36
2.3.4. Pomoc v mandátu	37
Závěr	43
Seznam použitých pramenů.....	45
Seznam obrázků, grafů, schémat.....	48
Seznam zkratk.....	49
Seznam příloh.....	50

Úvod

Ve své bakalářské práci se zabývám strategií a zdroji vzdělávání politiků. Konkrétně se zaměřím na komunální a krajské zastupitele České Pirátské strany, ale poskytnu srovnání i s členy jiných politických subjektů či nezávislých kandidátů. Zaměřím se i na stranu samotnou, a to konkrétně na způsoby, jakými se snaží své zvolené členy připravovat na funkce a dále je rozvíjet. Domnívám se, že Pirátská strana je specifická právě svým aktivním přístupem ke vzdělávání svých členů a kandidátů do volených funkcí.

V úvodu práce vysvětlím základní definici politického vzdělávání, protože se tento pojem stále chybně zaměňuje, nebo používá jako synonymum se vzdělávací politikou. Následně popíši systém politického vzdělávání v zahraničí a konkrétněji na příkladu ze Švédska a jejich úvodního vzdělávání pro zastupitele. V závěru teoretické části popíšu i vzdělávání politiků v České republice.

Empirická část vedena se čtyřmi respondenty z České Pirátské strany a třemi „nepirátskými“ subjekty pak odhaluje kontext jejich vstupu do politiky a hlavně způsoby, jakými se vzdělávají oni sami a jak jim v jejich snažení pomáhá jejich strana, případně obec.

1. Teoretická část

Ve své teoretické části práce nejprve nastíním a definuji, co to je politické vzdělávání, a popíšu jeho pojetí a vymezím část, které se tato práce bude věnovat. Poté se zaměřím na vzdělávání zastupitelů ve světě, kde nejprve popíšu příklady vzdělávání na území Spojených států amerických a následně více rozvedu politické vzdělávání ve Švédsku, protože systém zde je obdobný komunální politice v České republice a Svaz měst a obcí ČR se právě konceptem ve Skandinávii inspiroval. Zde uvedu také výsledky výzkumu, který byl vzdělávání zastupitelů ve Švédsku roku 2021 prováděn.

Následně se přesunu na vzdělávání zastupitelů v České republice, kde nejprve nastíním tři již proběhlé či stále probíhající projekty, a poté budu zkoumat konkrétně vzdělávání kandidátů a nově zvolených zastupitelů v České pirátské straně na základě analýzy jejich dostupných zdrojů. Zde popíšu platformy této strany, skrze které své členy vzdělávají.

1.1. Definice politického vzdělávání

Politické vzdělávání můžeme pochopit a pojmut dvěma základními způsoby. První variantou, jak lze politické vzdělávání vyložit, je chápat ho jako součást života každého občana republiky. Ve své podstatě se jedná o vzdělávání, jak být správným aktivním občanem státního zřízení (zásadně demokratického), a jak rozvíjet samotnou demokracii. Nabyté znalosti dále může občan využít ke svému rozvoji nebo jako obranu svých práv a svobod. Zároveň je však využívá i pro blahobyt společnosti a cíleně kultivuje společenský prostor dané země (Pecka, 2018). Toto vzdělávání se uskutečňuje převážně skrze výuku předmětů Výchova k občanství na druhém stupni základní školy a Základy společenských věd na středních školách a následně specializovanými dobrovolnými semináři.

Druhý a mnohem užší pohled na politické vzdělávání, na který se ostatně soustředí tato práce, jsou samotné znalosti a dovednosti osoby – politika, který je

používá ve svém profesním životě, například k vykonávání funkce zastupitele v obci nebo na krajské úrovni. Toto vzdělávání probíhá již v přípravné fázi zastupitelů, jako potenciálních kandidátů, a následně pokračuje po celou dobu jejich mandátu. A právě s těmito zástupci jsou pořízeny mé rozhovory v druhé části této práce.

Toto pojetí politického vzdělávání můžeme zařadit pojmem *celoživotní vzdělávání* a obecně bychom ho měli zařadit do *občanského vzdělávání*, avšak vzhledem k povaze tohoto fenoménu v České republice je tomu jinak, protože nemůžeme říci, že by záměrné vzdělávání společnosti k občanství a občanské participaci například v komunální politice ve větší míře probíhalo.

Zařadit ho tedy terminologicky do soustavy vzdělávání je velmi složitý proces. Jedná o *další profesní vzdělávání*, avšak zde přesná kategorizace končí. Pokud nějaké politické vzdělávání probíhá, často jde dle mého názoru o *normativní školení*. V zahraničí můžeme podle terminologického ukotvení Beneše (1997) považovat politické vzdělávání za *formální*, avšak vzhledem k téměř nulovému provázání se vzdělávacími institucemi v České republice zde lze hovořit pouze o *neformálním vzdělávání*, tvořeném zájmovými organizacemi či sdruženími na úrovních krajů či svazů. Často však v každodenní realitě vzdělávání komunálních politiků hraničí s *informálním učením*, protože není provozována téměř žádná záměrná příprava a oni tak mnohé poznatky získávají náhodně během svého působení ve funkci.

Literaturu a další zdroje týkající se politického vzdělávání, ať už se na ně díváme z jakéhokoli pohledu, lze nalézt také velmi složitě. Samotný pojem politické vzdělávání je často zaměňován za pojem *vzdělávací politika* (neboli politika školská). Tou je myšlen systém a strategie vzdělávání občanů v daném státě a vychází z ní například školský zákon. Liší se i objektem zájmu, kdy u vzdělávací politiky jím nejsou sami politici, ale žáci, studenti, pedagogové apod. (Čermák, 2017) I v zahraničních zdrojích je odkazováno právě na vzdělávací politiku země, avšak politické vzdělávání, ať už jako rozvoj občanských kompetencí, nebo konkrétní vzdělávání samotných zvolených zástupců, je velmi opomíjeno a děje se většinou pouze lokálně.

Nordvall a Bladh (2021) uvádí, že pokud již je prováděn výzkum ohledně politického vzdělávání (srov. Lieberkind, 2015; Piepenburg & Arensmeier, 2020), jedná se většinou o rozvíjení kompetencí u žáků a studentů na školách, aby se stali uvědomělými občany.

Clover a kol. (2011, s. 29) však uvádějí, že *„politika je diskurzivní hra o tom, kdo co ví. Moc spočívá v tomto věděni a je uplatňována prostřednictvím tohoto věděni, ale co je důležitější, prostřednictvím využívání politického kapitálu.“* Je zde tedy značný nesoulad mezi přiznávanou důležitostí vzdělávání zastupitelů, ale zároveň malou probádaností a motivací systematicky vytvořit podobný program na celostátní úrovni.

1.2. Vzdělávání zastupitelů ve světě

Právě z důvodů zaměňování pojmů politické vzdělávání a vzdělávací politika se na úrovni státu nedá tato problematika dohledat. Nejúspěšnější jsem byl v rešerši na území Spojených států amerických, kde jednotlivé členské státy mají svou strategii vzdělávání politiků a vytváří pro ně vzdělávací centra. Tato centra většinou fungují pod místní univerzitou či v její přímé spolupráci. Jedním centrem je například The Carl Vinson Institute of Government (při univerzitě v Georgii), který nabízí tzv. „leadership development programy“ pro nově zvolené starosty a členy zastupitelstev.

Druhým programem je The Elected officials Education Program, který je veden dvěma organizacemi Rural Municipalities of Alberta a Alberta Urban Municipalities Association, jež se v Albertě právě o vzdělávání politiků starají. Po absolvování tohoto kurzu, který se skládá ze sedmi samostatných workshopů vedených experty a andragogy, nový zastupitel získá certifikát zaštitěn Albertskou univerzitou.

Třetím příkladem je Harvardská univerzita, která již od roku 1972 (v letošním roce slaví 50. výročí od spuštění kurzu) vede pro nově zvolené kongresmany edukační program, který údajně i přes pandemii koronaviru probíhal úspěšně distančně. Program si klade za cíl propojovat zástupce Kongresu obou stran (tj. Demokratickou stranu i Republikánskou stranu) a sdílet spolu cestu nováčků v Kongresu.

1.2.1. Vzdělávání zastupitelů ve Švédsku

Já jsem si však jako vzor politického vzdělávání zvolil Švédsko, kde je systém vzdělávání nově zvolených politiků dle mého názoru na skvělé úrovni. Z jeho modelu vycházel i český, bohužel již v roce 2015 ukončený, projekt „*Odpovědný zastupitel*“, který provozoval Svaz měst a obcí České republiky. K tomuto projektu se ještě dále budu věnovat.

Švédský politický systém je lehce odlišný od českého, a to zvláště na krajské úrovni. Švédsko má tři úrovně vlády: národní, regionální a místní. Regionálně je rozděleno na 21 samostatných krajů. Politickou činnost na této úrovni přebírají na jedné straně krajské rady, jejichž členové jsou přímo voleni obyvateli daného kraje, a na druhé straně okresní správní rady, které jsou vládními orgány v krajích.

Na krajské úrovni tedy působí vedle sebe dvě rady. Celkově se ve Švédsku nachází 290 obcí, kdy každá jedna si volí své zastupitelstvo a radu obce, jež rozhoduje o všech jejích záležitostech (2015).

Obce ve Švédsku samy na místní úrovni rozhodují, zda mají nově zvolení zastupitelé projít úvodním školením nebo úvodním kurzem pro jejich funkce. Dále také určují, jakým stylem má být kurz koncipován a realizován. Tento úvodní kurz probíhá většinou hned v prvních dnech po zvolení do funkce (Nordvall et al., 2020).

S tímto povinným školením však vzniká etické dilema, protože pokud politik školení odmítne, v tu chvíli nemůže svou funkci zastávat. Tím však narážíme na základní prvek demokratického systému, kdy každý svéprávný občan může být zvolen do formální politické funkce za předpokladu, že dosáhl určité věkové hranice a ve volbách získal dostatečné množství hlasů. Logicky by tedy z hlediska svého volebního práva neměl být takto sankcionován.

Z pragmatického hlediska je však na zváženu, jak moc dobrým zastupitelem může být politik, který se hned po svém zvolení odmítne dále vzdělávat. Zároveň má určitou zodpovědnost ze strany voličů, médií a odborníků různého druhu, kteří

zákonitě očekávají, že jimi zvolení zástupci budou schopni kvalitně zastávat svou funkci navzdory složitosti politických záležitostí (Bladh & Nordvall, 2021).

1.2.2. Úvodní vzdělávání pro obecní zastupitele ve Švédsku

V této kapitole vycházím převážně z výzkumu Bladha a Nordwala z roku 2021 na území Švédska, kteří byli do jisté míry průkopníky ve zkoumání této oblasti. Oni sami (2021) již v abstraktu poukazují na fakt, že andragogický výzkum nedává dostatečnou pozornost vzdělávání a přípravě obecních zastupitelů. Více prostoru je věnováno výzkumu budování občanských kompetencí na školách, nebo *občanského vzdělávání* široké veřejnosti.

Výzkum je zároveň stále velmi aktuální, proto jsem se rozhodl využít k popisu právě jeho data. Vychází z více prací na toto téma. Většina výzkumů či teoretických statí je však soustředěna na veřejnou správu a administrativu. Všechny úvodní zdroje, které uvádí ve své práci, s výjimkou jednoho jsou příklady dobré praxe právě v Severní Americe, Battaglio (2008) popisuje zkušenost z Jihovýchodní části země (tedy Georgie, Severní a Jižní Karolíny a Tennessee), Grenier & Mevellec (2016) z Kanady a Leete & Maser (2007) z Oregonu, potažmo celých Spojených států amerických. Již nejstarší použitý pramen – odborný článek od Vogelsang-Coombs & Miller z roku 1999 z Clevelandské univerzity – poukazuje na náročnost povolání obecních zastupitelů a na nezastupitelnou úlohu vzdělávání v oboru, tedy podporuje povinnost úvodního školení. Dokonce vyslovují myšlenku, že je to nezbytnost pro veřejnou správu, a jejich výzkum ukazuje, proč místní zastupitelstvo bez takového vzdělávání nemůže správně fungovat. Poukazují na širokou škálu vědomostí, které daný zastupitel musí mít, na konfliktnost situace, protože zastupitelé musí často za účelem správné volby jít proti přesvědčení své strany a současně splnit podmínky dané státním aparátem, a zároveň na zodpovědnost a reálné dopady, které rozhodnutí mají.

Zároveň pojmenovávají pět hlavních faktorů, proč nejsou nově zvolení

zastupitelé motivováni se vzdělávat. Prvním problémem je, že být členem zastupitelstva není práce na plný úvazek, tudíž zastupitel musí členit svůj čas mezi svou prací, rodinu a právě úkoly zastupitele. Cítí se tak přehlčen a nemá energii, ani motivaci se vzdělávat v oblastech, které nejsou přímo předmětem jeho agendy. Druhým faktorem je, že zastupitelé mají údajně pocit, že v momentě, kdy se jdou vzdělávat, přiznávají svou omylnost a jejich autorita tak upadá. Třetím problémem je komplexnost všech agend, které musejí zvládat a právě kvůli tomu rychlé přehlčení. Poté daný zvolený zástupce nemá motivaci se vzdělávat a spoléhá na své úředníky, kteří mu vyselektují zásadní informace. Čtvrtým problémem je, že zastupitelé mají tendenci posuzovat svůj úspěch na základě počtu vyřešených konkrétních problémů za dané období. Proto se soustředí na dílčí problémy, které jsou však viditelné voličům a nemají tendence vytvářet dlouhodobá nepopulární řešení. A jako poslední faktor byla zmíněna jistá byrokratičnost úvodního vzdělávání, které si klade za cíl předat co nejvíce esenciálních znalostí pro nově zvolené zastupitele, avšak ti poté nemají motivaci se dále vzdělávat v hlubších problematikách, které by však zastupitelům pomohly dělat kvalitnější rozhodnutí.

Všechny jmenované studie se shodují, že není této oblasti věnovaná dostatečná pozornost a že je třeba ji profesionalizovat. Dále vychází z knihy Profesionální rozvoj Poslanců, která je první publikací zabývající se komplexně problematikou vzděláváním a přípravou zástupců Parlamentu a zabývá se jak příklady dobré praxe, zároveň vyslovuje postuláty a závazky do budoucnosti a zdůrazňuje nutnost reformy a větší konzistentnosti.

Autoři tedy prováděli rozsáhlou rešerši ve 265 švédských obcích různých rozměrů (25 obcí z celkových 290 se rozhodlo šetření neúčastnit), ve které zjistili, že z tohoto vzorku pouze čtyři obce své nové zastupitele nijak nevzdělávaly (2021, s. 4). Lze tedy usuzovat, že vzdělávání nových politiků je ve Švédsku jistou normou.

V celém Švédsku bylo v roce 2017 zvoleno 12 712 zastupitelů ve 290 švédských obcích. Všichni tito lidé nesou značnou odpovědnost, a to jak osobní, tak zároveň

i kolektivní. Jejich vlastní, osobní, odpovědnost spočívá v nutnosti udržet si své ambice a ideály stále na vysoké úrovni, nerezignovat z důvodů přehlcnosti, komplikovanosti či nepopularity rozhodnutí a prezentovat se jako kvalitní zastupitel. Kolektivní odpovědnost tkví v samotném počínání a rozhodování celého orgánu, aby nepoškodil danou obec, a tím si udržel dále důvěru všech osob, které zastupuje.

Rozhodnutí, která musejí učinit, nejsou marginální, neboť ovlivňují 20-25 % hrubého domácího produktu Švédska, a rovněž i životy více než 750 000 lidí, jež jsou zaměstnáni ve službách těchto obcí (Erlingsson 2017, p. 91). Zároveň je nutno přihlédnout k faktu, že 97 % z těchto všech zvolených zastupitelů vykonává svou funkci ve volném čase (SKL, 2019). Tudíž se dá říci, že množství zodpovědnosti, která je na ně kladena, není vyvážena množstvím času, který zastupitelé mohou obětovat právě této agendě. A rovněž se jedná o „dobrovolnou“ aktivitu, jež nebývá často doceněna, proto existuje reálné riziko syndromu vyhoření, či rezignace na ideály zastupitele a ztráta motivace, stejně jako ve většině pomáhajících profesí.

Úvodní vzdělávání má za cíl právě těmto lidem pomoci nabýt dostatečné množství znalostí a dovedností, díky kterým mohou plnit povinnosti, které vyplývají z jejich funkce, co nekompetentněji již od samotného začátku a tím předejít brzkému vyhoření. Mezi základní znalosti patří legislativa a vymezení místního demokratického systému. Programy poskytovaného vzdělávání se však zaměřují i na praktičtější schopnosti a dovednosti, o kterých se domnívám, že jsou pro tuto pozici velmi cenným a důležitým know-how. Do těchto praktických dovedností patří například vzdělávání se v oblasti informačních technologií, krizový management, komunikační schopnosti, používání sociálních sítí a kvalitní a efektivní komunikace s veřejností.

Dále pak rozvíjí orientaci v problematikách týkajících se oblasti enviromentální, sociální a ekonomické udržitelnosti, digitalizace a obecně celkového vhledu do trendů, se kterými se bude muset zastupitel potýkat. Tyto kompetence jsou dle mého názoru velice důležité pro každého občana, a zvláště pak p r á v ě pro osoby

volené do zastupitelstev, které udávají budoucí směřování obce či regionu. Školení se věnuje i bohužel stále se zvětšujícím hrozbám a výhružkám násilí směrem k voleným zástupcům a předává způsoby, jak se s touto nenávisť vyrovnat a jak na ni reagovat. (Bladh & Nordwal, 2021)

Vzdělavatelé v těchto úvodních školeních se stávají různí odborníci, které si vybírají samy obce. Ve většině případů se jedná o odborníky (externí nebo místní) či samotné politiky. Externími odborníky jsou myšleni osobní konzultanti, právní firmy nebo specializované vzdělávací agentury, jejichž kurzy si obce přímo objednávají, nebo se jedná o akademické pracovníky místních univerzit a výzkumných center. Za místní odborníky považujeme specializované experty, kteří v obci pracují, ale zároveň své úzce specializované vědomosti mohou předat dále – jedná se například o odborníky z environmentální či technologické oblasti. Poslední skupinou vzdělavatelů jsou sami politici, a to jak ti současní, tak bývalí, avšak jejich zapojení bývá mnohdy velmi malé. Konkrétně politici vytvářejí zejména úvod kurzu a motivaci před jinými odborníky, anebo mají krátké přednášky o jejich práci či obecně komunikaci a diskuzi. Z těchto důvodů jsou nejčastějšími vzdělavatelé především místní a externí odborníci, či jejich kombinace a politici do programů nebývají často přizváni.

Nejčastější metodou a organizační formou vzdělávání zastupitelů jsou frontální přednášky, což je tradiční způsob právě akademické půdy, ze které většina vzdělavatelů přichází. Méně časté jsou poté participativní přístup a skupinové aktivity. (Nordvall, H., Bladh, D. 2021) Nabízí se otázka, zdali je přednáška efektivní a atraktivní metodou k rozvíjení výše zmíněných kompetencí.

Motivaci obcí ke vzdělávání svých zástupců Bladh s Nordvallem (2021) rozdělují na tři přístupy. První přístup vytyčuje cíl *„poskytnout voleným členům fakta a znalosti, aby byli schopni rozhodovat správně a v souladu s právním řádem.“* Jde tedy o pochopení struktury a procesů, které ke správnému rozhodování potřebují znát a ovládat. Jedná se o přístup, který se zaměřuje na kognitivní stránky kompetencí. Pro

druhý přístup bylo zásadní vytváření dobrých vztahů, podpora vzájemné komunikace a důvěry napříč politickým spektrem, a tudíž tvorba příznivého klimatu pro konstruktivní diskuzi. V tomto přístupu je tedy akcentována zvláště afektivní stránka kompetencí. Třetí skupina obcí o vzdělávání přemýšlí z ekonomického hlediska. Pokud je jí externě nabízen výhodný vzdělávací program, který není finančně a časově příliš náročný, je ochotna své nové zastupitele vzdělat, proaktivně však nehledá možnosti a příležitosti.

Tyto přístupy k edukaci se v mnoha obcích volně prolínají a nelze vytyčit přesnou hranici. Přesto lze konstatovat, že obce pokládají vzdělávání svých zastupitelů za důležitou součást svého mandátu.

1.3. Vzdělávání zastupitelů v Česku

Stejně jako ve světě ani v České republice není vzdělávání politiků prozkoumanou oblastí. Výzkum na toto téma není dohledatelný, existují pouze příklady projektů, které se o vzdělávání zastupitelů pokoušely. Největší, a v současnosti již ukončený projekt *Vzdělaný zastupitel*, bude popsán v další kapitole.

Dále mimo vzdělávací kurzy, které si pořádají jednotlivé obce či kraje ze své vlastní iniciativy, existuje projekt *Portál zastupitele* pod patronátem Sdružení místních samospráv ČR, jenž je spolufinancován Evropskou unií a probíhá v letech 2018-2022. Součástí projektu jsou jednotlivé vzdělávací kurzy, které v letech 2018-2020 probíhaly v jednotlivých krajích po celé České republice. Od začátku pandemie jsou však přesunuty do online prostředí formou videokonferencí a e-learningu, a navzdory snaze přenést se alespoň částečně zpět do prezenční roviny, většina kurzů zůstává online. Pod projektem probíhají dva dlouhodobé kurzy – *Škola místních samospráv* a *Softskills*; mimo to také jednorázové kurzy a konzultace o využívání elektronických nástrojů, nebo si lze nechat vytvořit kurz na zakázku, v současnosti vše (vyjma jednorázové kurzy) pouze online formou. Tento projekt je určen pro obce 1. třídy, tedy pro nejmenší obce.

Druhým velkým projektem, který do jisté míry kopíruje *Portál zastupitele*, je

Zastupitel v kurzu, který je realizován pod záštitou Ministerstva vnitra v rámci projektu EU, jehož 4. etapa byla spuštěna za začátku roku 2022 a probíhá smíšenou formou – skrze online semináře a e-learning; je však avizována prezenční část, která bude probíhat v oblastních městech po celé ČR, či při zhoršení situace také online. Na konci tohoto kurzu by měl účastník získat certifikát Ministerstva vnitra; podmínkou je splnění účasti, testu a musí být v současné době zvoleným zastupitelem. Je tedy určen pro právě nastupující zastupitele. Kurz se rozdělen do tří klíčových oblastí, na které se zaměřuje: odpovědné zvyšování příjmů obce, krizové řízení a strategické & projektové řízení.

1.3.1. Projekt vzdělaný zastupitel

Nejdále se v této oblasti dostal projekt *Vzdělaný zastupitel*, který byl ostatně předchůdcem dvou již zmíněných probíhajících projektů. Jeho inspiračním zdrojem byl již zmíněný model ve Švédsku a výzkum Bladha & Nordwala (2021). Jeho hlavním cílem bylo realizovat vzdělávací programy pro zastupitele a zaměstnance obcí, a tím zvýšit jejich efektivitu, transparentnost a celkovou kvalitu rozhodování a fungování obce. Pro kvalitní, odpovědnou a všeobecně transparentní práci na radnici je důležité ovládat složité procesy a postupy, se kterými se nový zastupitel často do momentu svého nástupu do funkce neseťkal. Cílem bylo také zajištění odborného zázemí, které by bylo dosažitelné pro každou obec v České republice, bez ohledu na velikost a další aspekty. Dobré řízení a fungování dané obce buduje vyšší důvěru obyvatel právě k vedení obce, ale i samotným politikům; proto je jejich vzdělávání pro obec výhodné. Zároveň projekt podporoval i vznik antikorupčního prostředí a dodržování etických zásad. Konkrétně bylo cíleno na komunální volby v roce 2014.

1.3.1.1. Průběh

Tento projekt probíhal od 1. 1. 2014 do 30. 11. 2015 a zapojilo se do něj 4 933 osob z celé České republiky. Na začátku projektu se cílilo zvláště na problematiku výběrových řízení a jejich realizaci, dále pak na aktualizaci *Příručky pro zastupitele*, která měla být dostupná již v nejbližších komunálních volbách. V dalším měsících

následně vznikla *odborná poradna*, na kterou se mohli obracet zastupitelé a obecní zaměstnanci, a to jak telefonicky, tak elektronickou poštou. Za celou dobu existence poradny odborníci odpověděli na více než 10 000 dotazů, na jejichž základě vytvořili vzorové otázky a odpovědi, jež jsou stále dohledatelné na webu projektu. Mimo to je možné na webu nalézt mnoho vzorových dokumentů a různých smluv, se kterými se může zastupitel dostat do kontaktu. Na koci roku 2014 vyšla finální verze *Příručky pro zastupitele a Sbírka případových studií*, která se věnuje dobrým příkladům praxe v oblasti ekonomiky a rozvoje obce. Obě tyto publikace jsou dostupné jak v knižní verzi, tak i elektronicky, a také jako audiokniha.

V rozmezí ledna a listopadu roku 2015 byly realizovány vzdělávací semináře, kterých bylo celkem 62 a konaly se přímo v daných obcích. Při této příležitosti bylo proškoleny přes tisíc zastupitelů. V rámci kontinuity kurzu zastupitelé měli a stále mají přístup do e-learningu, který je zaměřen na aktualizace v novém občanském zákoníku. E-learningový kurz byl akreditován u Ministerstva vnitra a volně na něj navazuje projekt *Zastupitel v kurzu*. Během projektu e-learning úspěšně absolvovalo 1 739 účastníků. Na téma *legislativa a nový občanský zákoník* proběhlo během podzimu 2014 a jara 2015 šestadvacet seminářů po celé České republice, během kterých bylo proškoleny 1 091 osob.

Zároveň probíhaly dny zastupitelů, při kterých byly předávány příklady dobré praxe. Konkrétně se například řešila problematika zaměstnanosti, podpora administrativy, dotační programy nebo cestovní ruch.

Série 13 kurzů byla věnována také nově zvoleným starostům na jaře 2015 a při „Kurzech základních znalostí pro starosty“ bylo proškoleny 562 nových starostů a starostek.

Poslední oblastí projektu bylo Poradenství a metodická pomoc, skrze něž bylo poskytnuto 100 konzultačních dnů pro tyto účely. Převážná většina konzultací se zaměřovala na strategické a finanční řízení obcí, kdy zvláštní důraz byl kladen na nutnost zmapovat možnosti financování záměrů projektů z fondů Evropské Unie.

1.3.2. Vzdělávání zastupitelů v České pirátské straně

„Pirátská strana je založena na participativním agilním a svobodném fungování podle modelu tzv. chytrého hejna, který koncipoval zakladatel Pirátského hnutí Rick Falkvinge (2013).“ (2020) Česká pirátská strana se tedy již roky intenzivně věnuje vzdělávání svých členů a registrovaných příznivců, aby zvyšovali své kompetence a schopnosti, a díky tomu byli v budoucnu schopni vykonávat volené funkce. Pro tuto příležitost vytvořila strana a její orgány mnoho projektů, které pomáhají se vzděláváním a motivují své členy k sebevzdělávání.

1.3.2.1. Pirátská putovní univerzita

Prvním a zásadním momentem v oblasti vzdělávání v Pirátské straně bylo založení tzv. *Pirátské putovní univerzity*. Jedná se o projekt iniciován, ostatně jako strana sama, „zespodu“, tzn. od skupiny členů. Nejedná se o klasickou univerzitu, tedy o formální vzdělávání zakončené diplomem, ale tzv. *peer-to-peer* přístup ke vzdělávání, který má český ekvivalent vrstevnické vyučování, tedy vzdělávání, kde sám student či skupina studentů přebírá v kolektivu vrstevníků roli vzdělavatele a provádějí kolektiv procesem osvojování učiva a daných kompetencí (NPI, 2011). V tomto kontextu tedy člen Strany, který je odborníkem v dané oblasti, vytváří část vzdělávání, ale zároveň je vzděláván v ostatních oblastech a společnými silami tak vytváří společně s ostatními něco, co by se dalo nazvat kolektivní odborností a kompetentností.

Univerzita si klade hlavní otázku: *„Jak může politická strana zůstat autentická, relevantní a nabízet systematická řešení aktuálních (a do jisté míry i předvídatelných) problémů ve věku rostoucí complexity, fragmentarizace společnosti, podřývané legitimacy politické reprezentace, slábnoucího státu a v době, kdy 51 největších ekonomik světa jsou korporace, nikoli země.“ (2020) Odpověď na tuto komplikovanou otázku se pokouší nalézt skrze své edukační programy, a zajistit tak již zmíněnou autenticitu členské základny.*

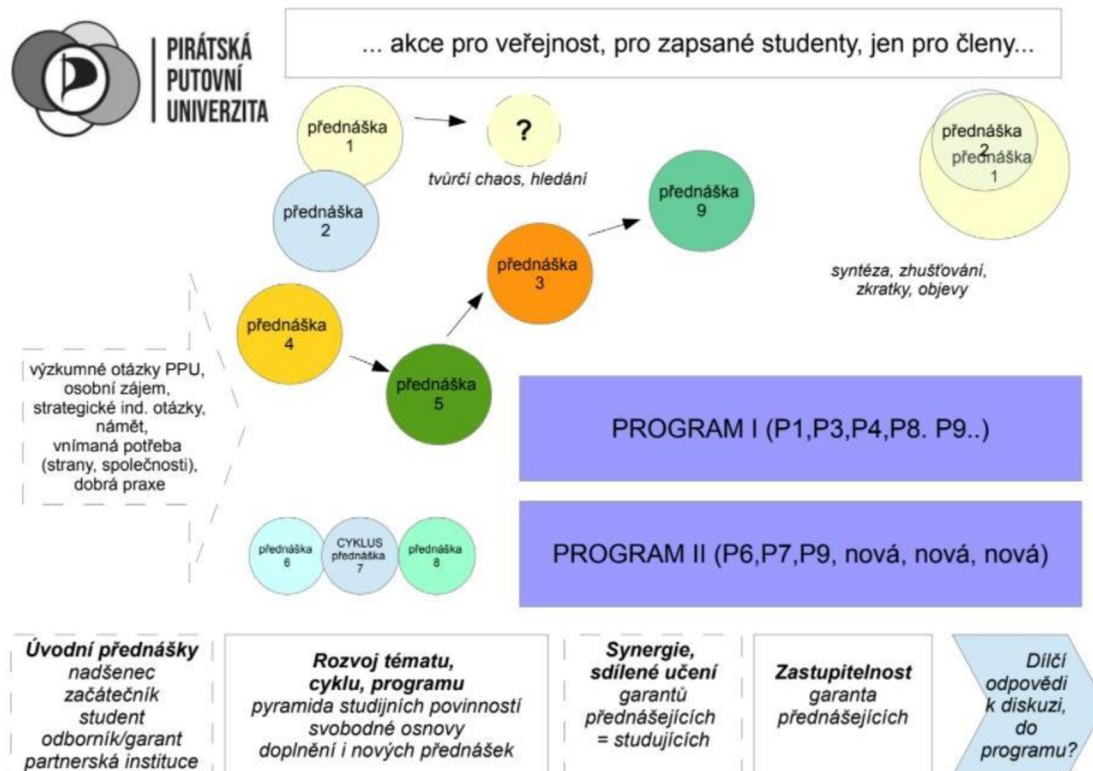
V roce 2017 založila pirátka Miluše Kotišová *Pirátskou putovní univerzitu*.

Ta pracuje na tom, aby se každý člen strany, ale ostatně i všichni ostatní zájemci, mohl kdekoli a kdykoli zapojit do aktivního sebevzdělávání, výzkumu a spolupráce politiky. Hlavní myšlenkou univerzity je, že na začátku je konkrétní projekt, problém či situace, které volají po změně. Edukant hledá nejlepší možné řešení. Tím začíná studium, jehož výsledky i v raném stádiu co nejdříve sdílí s ostatními, a po zpětné vazbě upravuje další postup. Navazuje při tom na studium, činnost a výsledky jiných. *Pirátská putovní univerzita* navštívila přes 16 měst a každý měsíc organizuje minimálně tři až čtyři kurzy. Zájemci o studium si mohou vybírat z více než sta přednášek, seminářů či workshopů. (Richterová & Vorbel, 2020)

Dále se logicky nabízí otázka: *„Jak vědomě včleňovat znalosti, zkušenosti a perspektivy starých i nově přicházejících členů, příznivců a zástupců veřejnosti do organismu naší politické strany, aby z toho mohla strana čerpat novou životadárnou sílu, tj. moc k jednání a prosazování zájmů voličů?“* (2018) Odpověď na tuto otázku bylo možné nalézt na jednom z mnoha proběhlých seminářů, které putovní univerzita uskutečnila. Jednalo se konkrétně o 67 různých přednášek, seminářů, dílen a besed, kde cílovou skupinou bylo jak členstvo, tak i studenti či široká veřejnost, která měla zájem rozšířit si své znalosti.

Ideovým základem byla touha vytvořit platformu, kde bude probíhat syntéza aktuálního vědění, aby politici mohli dělat informovaná a dlouhodobě udržitelná rozhodnutí, která v té době, a i v současnosti, nejsou z mnoha důvodů uskutečnitelná. Jako příklady důvodů uvádí přetíženost, nepřehlednost legislativy, úzké specializace a lobbistické vztahy.

Projekt již byl ukončen a stal se předchůdcem dvou v současnosti fungujících provázaných projektů – projektu SAKO a *Pirátského e-learningu*.



Obrázek č. 1 – Schéma Pirátské putovní univerzity (2018)

1.3.2.2. SAKO – Skvělá Akademie pro Komunál a Pirátský e-learning

Tento projekt byl v létě tohoto roku výrazně doporučován všem členům a registrovaným příznivcům, kteří měli zájem se aktivně podílet na komunální politice ve své obci kandidovat ve volbách do zastupitelstev obcí na podzim 2022. Kurzy jsou však i nadále otevřené i veřejnosti a díky tomu, že ve většině případů probíhají formou e-learningu, jsou dostupné v podstatě odkudkoli.

Primárním záměrem tohoto projektu je zlepšit schopnosti a dovednosti pirátských kandidátů a jejich připravenost na vykonávání své možné zvolené funkce. Zásadním principem je i zpětná vazba, která je poskytována účastníkům; kteří tak mohou reagovat na své silné a slabé stránky efektivněji a zaměřovat se na ně při svém dalším seberozvoji. A jelikož se v Pirátské straně při sestavování kandidátní listiny na sestavování pořadí a jmen podílí všichni členové dané místní buňky, množství absolvovaných kurzů tohoto programu pro ně může být zásadním rozhodovacím

faktorem.

Cíl, kterého by účastník tohoto programu měl dosáhnout, je získání všeobecného přehledu o fungování zastupitelstva a rady obce či města, a také osvojení si jakéhosi know-how, které pomáhá v prezentování a naplňování pirátského programu. Cílem strany tak přes léto a podzim bylo získat velké množství kvalitně připravených kandidátů do komunálních voleb 2022, projekt však pokračuje i nadále a rozvíjí jak čerstvě zvolené zastupitele v prvních měsících jejich mandátu, tak zároveň připravuje do budoucna všechny ostatní zájemce o osobní rozvoj, a vytváří si tak vzdělanou základnu, se kterou se můžou zastupitelé radit a ze které mohou čerpat.

Tento v současnosti probíhající projekt je dělen do dvou částí. Bohužel již na začátku tohoto kurzu do jeho realizace vstoupila pandemie, a proto se velká část přednášek, workshopů a seminářů odehrál online v platformě Moodle. Semináře probíhaly formou videokonferencí – workshopy, či e-learningu – webináře. Tematicky webináře i workshopy pokrývaly jak osobní rozvoj a marketing, tak například obecní rozpočet, umění vyjednávat či legislativu. Prezenční formou měl proběhnout kurz úvod do projektového řízení, kurz prezentačních dovedností a řeči těla a workshopy týmové spolupráce a komunikace. Bohužel se tak nestalo, proto je otázkou, zdali budou v zimě 2022 uskutečněny.

Druhou částí projektu byla development centra, která se uskutečnila v průběhu letních měsíců vzhledem k situaci ve zkrácené podobě. Na základě výsledků a zvolených oblastí zájmu, odbornosti nebo lokality účastníků, byli rozděleni do skupin a v současné době společnými silami vytváří skupinový projekt. Úkolem skupiny je vypracovat analýzu, návrh projektu a navrhnout řešení jeho realizace; například kulturní plán obce, projekt cyklostezek, koncept „smart obce“, participativní rozpočet města apod. Závěrečná práce následně projde oponenturou. Celá akademie bude ukončena prezentací jednotlivých projektů, ze kterých vznikne publikace, aby v prvních měsících po volbách mohly být projekty hned využity a postupně realizovány. Tato část akademie si kladla za cíl, aby si účastníci vyzkoušeli projektové

řízení, spolupráci a dotknuli se praktické části práce zastupitele.

Na jaře se plánuje znovu započnout a vytvořit druhou verzi celého projektu, aby se mohla na základě evaluace současné verze vylepšit slabá místa, a kurz tak byl ještě přínosnější na základě potřeb nových zastupitelů.

1.3.2.3. Česko InsPIRATIvní

Česko InsPIRATIvní je kniha vydaná v roce 2020 Pirátskou stranou a její obsah, jak už je zjevné z názvu, poskytuje inspiraci jak pro zastupitele, tak i pro běžné občany. V knize se vyskytuje 37 konkrétních pirátských řešení různých problémů, se kterými se může zastupitel či občan setkat. Nejedná se tedy o nějaký volební program, ale spíše o edukační pomůcku či příklady dobré praxe. Publikace se věnuje mnoha různým oblastem komunální politiky, jako například životnímu prostředí, školství, problémům s bydlením rodin s dětmi nebo podporou seniorů. „Kniha je složená z krátkých rozhovorů doplněných o nápady, nebo praktické návody v graficky oddělených boxech. Nechybí zde ani informace o tom, jak se komunální témata promítají do práce našich poslanců ve Sněmovně“ (Richterová & Vorbel, 2020). Veškerý obsah této knihy vznikl ve spolupráci s mnoha pirátskými zastupiteli a členy strany.

Pokud pomineme celkový edukační smysl této knihy, čistě vzděláváním jako takovým se zabývají i závěrečné kapitoly z této knihy.

První kapitola je věnována tzv. „*Lídrovskému programu*“, jenž probíhá formou víkendového školení, při kterém se účastníci dělí o své zkušenosti a nové znalosti, které získali svou prací v různých oblastech politiky. Navzájem si tak pomáhají zvyšovat si své dovednosti. Tato školení organizuje Personální obor Pirátské strany, který je jeden z mnoha řídicích orgánů. „*Cílem je lidi povzbudit a ukázat jim, jak je důležité znát sám sebe a vědět, jak funguje práce v týmu, protože každý tým je tak silný, jako je jeho nejslabší článek. Nejdůležitější lekce? Nikdo neumí všechno. Ale každý umí něco a ty nejlepší věci vznikají týmovou prací,*“ vysvětluje Jana Kolaříková (Richterová & Vrobel, 2020).

Průběh takového setkání je následující: sejde se cca 20 lidí, ať už zastupitelů,

nebo i jiných členů s nějakou volenou funkcí, a celý víkend jsou spolu v kontaktu. Důležitou částí harmonogramu takového kurzu jsou i poznávací a zážitkové aktivity. Tím se účastníci mimo jiné učí spolupráci s lidmi různých zájmů a specializací, ale i obyčejné práci ve skupině. K tomu jim vypomáhají aktivity založené na hrách či zábavných testech.

Další částí programu takového setkání je trénink určitých kompetencí. Například velkým tématem bývá problematika time-managementu, který je nezbytnost v životě každého politika. Na konci kurzu pak přichází prostor pro zamyšlení se nad svými vlastními politickými názory a cíli a také diskuze o tom, jak tyto cíle naplňovat v reálné politice.

Druhá kapitola věnovaná vzdělávání se už zaměřuje čistě na sebevzdělávání v oblasti komunikace. Ta je nepostradatelným nástrojem každého politika, neboť čím lepší jsou jeho komunikační schopnosti, tím lépe zvládá předávat své myšlenky voličům či jiným kolegům, například při vyjednávání. Podle pirátů politici však do rozvoje komunikačních schopností neinvestují tolik času, kolik by bylo záhodno, a proto se tuto skutečnost pokusili změnit. Pomocí již zmíněného projektu *Pirátské putovní univerzity* začali pořádat kurzy tzv. měkkých dovedností (softskills), pod kterými si můžeme představit právě zmíněnou komunikaci. Výsledky takovýchto školení sice nemůžeme účinně měřit, ale sami lidé poté mohou poznat rozdíl v jejich projevu, například ve stresových situacích. Stejně jako většina ostatních pirátů nabízených vzdělávacích programů, i tyto kurzy byly zdarma, a to jak pro členy, tak i pro ostatní veřejnost, čímž by mohli přispět k lepší komunikaci mezi voliči a politiky.

Jelikož se kurzy vyznačují vysokou intenzitou, účastníci v relativně krátkém čase mohou získat mnoho užitečných znalostí v požadované oblasti a také případné návrhy na jejich další vzdělávání.

2. Praktická část

V praktické části jsem se rozhodl zkoumat aktuální stav vzdělávání současných zastupitelů. Nejprve tedy představím cíl výzkumu a dílčí výzkumné otázky. Dále bude popsán design výzkumu, metody sběru a organizace dat a poslední kapitola se zaměří na jejich analýzu a interpretaci.

2.1 Cíl výzkumu a výzkumné otázky

Výzkum vzdělání současných zastupitelů v České republice nebyl dosud prováděn. Cílem mého výzkumu je tedy zjistit a porovnat způsoby neformálního vzdělávání nově zvolených zastupitelů. Výzkumným problémem je proces vzdělávání a rozvoje zvolených obecních zastupitelů. Práce se tedy zabývá možnostmi sebevzdělávání a otázkou, do jaké míry jsou respondenti motivováni se sebevzdělávat, zároveň se zaměřuje na kontext politického vzdělávání ze subjektivního pohledu participantů, tedy na jimi využívané nabídky od politické strany či samosprávy.

Z tohoto problému tedy odvozuji dvě základní výzkumné otázky:

VO 1: Jakým způsobem se vzdělávají zvolení zastupitelé?

VO 2: Jakým způsobem hodnotí zvolení zastupitelé možnosti vzdělávání ze strany obce či dané politické strany?

Hlavním důvodem, který vedl ke zvolení takto obecných výzkumných otázek, byla neprobádanost této oblasti. Protože před tímto výzkumem vzdělávání komunálních politiků nebylo v České republice vůbec zmapováno a dílčí zahraniční výzkumy nejsou často na Českou republiku aplikovatelné, tato závěrečná práce si neklade cíl toto téma vyčerpat, pouze je úvodním vhledem do problematiky s několika konkrétními příklady, na které by bylo záhodno navázat a vytvořit rozsáhlejší výzkum.

2.2 Metodologie

Kromě volby výzkumného problému je potřeba také vybrat cestu toho, jak bude výzkum realizován, tedy uvažovat o základních podmínkách jeho rámcového uspořádání. Řada výzkumníků si tak pro účely svého výzkumného šetření vytváří svůj vlastní výzkumný design, případně volí výzkumný design, který je již vytvořený (Švaříček et al. 2007).

Pro svůj výzkum jsem si s ohledem na výše uvedené odůvodnění zvolil kvalitativní strategii, jelikož se domnívám, že tímto způsobem dokážu vyvodit základní stav vzdělávání nově zvolených zastupitelů. A na tento můj výzkum následně může navázat rozsáhlejší či hlubší studie.

Jako design výzkumu jsem si tedy zvolil *zakotvenou teorii*, který je popsán jako „*teorie induktivně odvozená ze zkoumání jevu, který reprezentuje. To znamená, že je odhalena, vytvořena a prozatímně ověřena systematickým shromažďováním údajů o zkoumaném jevu a analýzou těchto údajů*“ (Strauss a Corbinová, 1999, s.14). Můžeme sice poukázat na to, že problematika politického vzdělávání je poměrně starým konceptem, o čemž pojednává i má teoretická část, avšak v kontextu prostředí České republiky je tato situace poměrně novou záležitostí. Proto tedy mým cílem je postihnout základní charakteristiku současného stavu a volených strategií, následně provést určité zobecnění (či prvotní teorii) společných charakteristik vzdělávání konkrétních zastupitelů, které budou použitelné v budoucí navazující studii. Rozhodl jsem se se přiblížit přístupu Glasera, u kterého na rozdíl od Strausse a Corbinové „*výzkumník sám hledá spojení mezi různými kategoriemi či proměnnými*“ (Šedřová, 2012, s. 85).

Uvědomuji si však, že tento výzkum nemůže být považován za čistou *zakotvenou teorii*, protože je částečně problematika již popsána a má práce nemá ambice vytvořit plnohodnotnou novou teorii, ale spíše předpoklady pro další zkoumání v této oblasti. Proto se domnívám, že se *zakotvená teorie* zde částečně

překrývá s explorativní případovou studií.

2.2.1. Etika výzkumu

Abych dodržel etické zásady výzkumu, provedl jsem na základě autorů Šedové & Švaříčka a Hendla (Švaříček & Šedová, 2014, s. 163; Hendl, 2016, s. 157) několik opatření. Při každém rozhovoru jsem se představil a následně i svůj výzkum, podmínky, průběh i cíl mého zkoumání. Následně jsem všechny participanty požádal o informovaný souhlas s účastí na něm a souhlas s tím, že budu naše rozhovory zaznamenávat na diktafon. Protože některé rozhovory probíhaly v online prostoru, rozhodl jsem se, že tento souhlas mi bude vždy udělen před zahájením rozhovoru v ústní podobě nahráním na diktafon.

Zároveň jsem participanty ujistil, že informace, které mi sdělí, budou použity pouze pro účely této závěrečné práce a samotnou nahrávku rozhovoru uslyším pouze já a zpracuji ji. Všichni byli obeznámeni s možností, že pokud si to nepřejí, nebudou přímo jmenováni v mé závěrečné práci, všichni však souhlasili s uvedením jejich jména s jejich názory, tudíž jsem se rozhodl rozhovory neanonymizovat.

Poté jsem se snažil navodit co nejpřirozenější a příjemnou atmosféru, aby rozhovory probíhaly v co nejvíce autentické podobě. Protože se však jednalo o politiky, v mnoha rozhovorech byla poznat jejich distancovanost a politické odpovědi na mé otázky, které se mi bohužel nepodařilo plně odbourat. Přesto jsem účastníky již před začátkem rozhovoru informoval, že mohou kdykoliv ukončit svou účast ve výzkumu, a to i v průběhu rozhovoru či v období zpracovávání sesbíraného materiálu.

U většiny participantů se projevovala prvotní obava z toho, že se dostatečně nevěnují osobnímu vzdělávání, aby mi mohli odpovědět na mé otázky. Avšak tyto obavy vždy brzy odezněly a participanti se k tématu rozpovídali. Co se týče důvěry, všechny dotazované znám již nějakou dobu, tudíž neměli obavy se více rozmluvit. Všichni předem věděli, že na jakoukoliv otázku nemusí odpovídat a že kteroukoliv

informaci můžou po rozhovoru označit za soukromou a já ji v práci nepoužiji.

2.2.2. Technika sběru a kódování dat

Sběr dat potřebných k uskutečnění mého výzkumu probíhal prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů, dle Švaříčka (2012, s. 146) se jedná o hloubkové rozhovory, kdy *„účelem je získat vyličení žitého světa dotazovaného s respektem k interpretaci významu popsaných jevů“*. Konkrétně jsem si pak vybral *rozhovor pomocí návodu*. *„Návod k rozhovoru představuje seznam otázek nebo témat, jež je nutné v rámci interview probrat. Tento návod má zajistit, že se skutečně dostane na všechna pro tazatele zajímavá témata. Je na tazateli, jakým způsobem a v jakém pořadí získá informace, které osvětlí daný problém. Zůstává mu i volnost přizpůsobovat formulace otázek podle situace (Hendl, 2016, s. 174).“* Vytvořil jsem tedy okruhy otázek či oblasti, o kterých jsem se chtěl dozvědět, a právě touto iniciační otázkou jsem podpořil respondenty k co nejširší odpovědi. Oblasti byly uskupeny podle náročnosti pro participanta, tudíž jsem začínal oblastí, která je pro participanta nejkonkrétnější a je to jeho zkušenost, a postupně jsem se přesouval do hlubších a více abstraktivních témat. Jednalo se o osobní rozhovory jeden na jednoho. Seznam okruhů přikládám jako přílohu č.1.

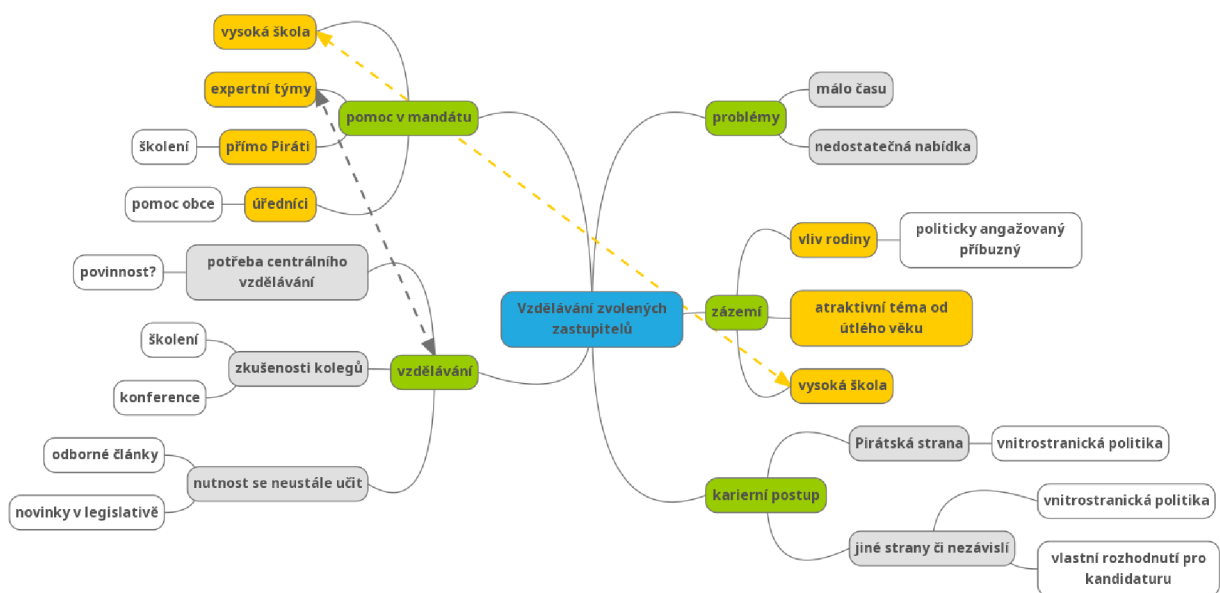
Samotný rozhovor nejprve zkoumal participanta jako takového a jeho cestu k politické participaci. Zaměřoval se na jeho motivaci ke vstupu do politiky a politickou historii, tedy jakým způsobem se k politice dostal, po jak dlouhé době byl zvolen apod. Druhou oblastí bylo vzdělávání, kde byli participanti dotazováni, jaké vzdělávání absolvovali, zda jim pomáhá v politice a následně jak se na zvolenou funkci připravovali či v současné době stále připravují. Třetí oblastí bylo, zda přichází nějaká pomoc od obce či politické strany se vzděláváním a zda tuto možnost považují za důležitou. Poslední oblastí bylo samotné politické vzdělávání, kde respondenti popisovali své představy o politickém vzdělávání a zda je zásadní či zda by mělo být povinné.

Při jednotlivých rozhovorech jsem se snažil co nejvíce pochopit postoje

a zkušenosti daných participantů. Ty probíhaly buď osobně, nebo online přes platformu *Jitsi meet*. Jednotlivé rozhovory trvaly 15–40 minut, byly nahrávány na diktafon a přepsány doslovně. Pro snížení možnosti subjektivity jsem použil jedno z pravidel kontroly, a to kontrolu opakovaným poslechem (Miovský, 2006, s. 207).

Při zpracování dat jsem zvolil realistický přístup, i když si uvědomuji malý vzorek mých participantů, tudíž nepředpokládám možnost absolutního zobecnění na celou Českou republiku. Neobjektivnost jednotlivých tvrzení participantů jsem se snažil minimalizovat tzv. *triangulací v rámci jedné metody* (Švaříček, 2014, s. 203), tedy již při pokládání otázek jsem měnil a doptával se na dané téma, abych narušil naučené politické odpovědi, které mi na počátku rozhovoru někteří participanté dávali.

Využil jsem metodu *otevřeného kódování*, která byla ostatně vyvinuta v rámci zakotvené teorie (Strauss, Corbinová, 1999). Nejprve jsem tedy přepsaný text rozdělil na významové celky a těm přiřadil nějaké označení, neboli kód či nálepku (Šedová, 2014, s. 212). Následně takto vytvořené koncepty je třeba propojit a pojmenovat vztahy mezi nimi, či nějakou věcnou návaznost, tedy přecházíme do fáze *teoretického* (Glaser, 1978) či *axiálního* (Strauss a Corbinová, 1999) *kódování*. Nakonec jsem vybral ústřední koncept a na něj navázal ostatní koncepty, tedy provedl *selektivní kódování* (Strauss a Corbinová, 1999).



2.2.3. Výzkumný vzorek

Respondenty jsem vybíral takovým způsobem, abych měl pokryt, pokud možno, co nejrozmanitější vzorek zastupitelů, a tím získal aktuální informace z více oblastí (obcí a politických stran). Mými respondenty tedy byli muži i žena, mladší i starší osoby, zastupitelé velkých měst i malých obcí; a nakonec i členové a členka České pirátské strany, příslušníci jiných stran a nezávislí kandidáti. U všech těchto dotazovaných jsem dostal souhlas se zveřejněním jejich jmen.

Výše uvedenému popisu výběru tak nejvíce odpovídá *prostý záměrný výběr*, který je nejjednodušší variantou právě záměrného výběru. Ten je specifický v tom, že není nutné uplatňovat specifické metody či strategie, ale stačí výběr participantů, kteří splňují určité kritérium, nebo soubor kritérií vhodných pro účast ve výzkumu, a současně s účastí souhlasí (Mišovič, 2019). Mým zásadním kritériem bylo, aby mí participanté byli právě v nějaké volené funkci, a zároveň jsem pokryl rozmanitost vzorku. Velkou výhodou byly osobní vztahy s zvolenými politiky napříč Českou republikou a politickým spektrem, přesto se většina mých participantů váže k Olomouckému kraji.

První můj respondent byl Martin Šmída, který je uvolněným radním Olomouckého kraje pro oblast životního prostředí. Má 36 let a je členem Pirátské strany. Martin je vysokoškolsky vzdělaný a disponuje tituly Ing et. Ing. z ekonomiky & řízení podniku a z realitního inženýrství.

Druhým respondentem byl 24letý Jaromír Horký; je řadovým zastupitelem Olomouckého kraje, a zároveň i zaměstnancem strany a pracuje jako marketingový manažer. Co se týče vzdělání, Jaromír vystudoval všeobecné gymnázium a má zkušenosti i s vysokou školou, kterou však nedokončil, protože ho studium nenaplňovalo a k výkonu jeho aktuální pozice nebylo potřebné.

Třetí účastnicí byla Alice Hamalová, která byla bohužel z důvodů technických

komplikací nakonec jedinou ženou z mých respondentů, jelikož zájem žen o rozhovor byl nižší, což reflektuje i negativní trend zájmu žen o politiku. Alice je zastupitelkou na Praze 8a má 32 let. Je členkou Pirátské strany od roku 2018 a její nejvyšší vzdělání je víceleté gymnázium.

Čtvrtým, a posledním čistě pirátským respondentem, byl Pavel Bulíček, který je prvním náměstkem hejtmana Královehradeckého kraje a jeho gescí jsou investice a IT technologie. Pavlovi je 34 let, také je členem Pirátské strany a disponuje titulem Bc., který získal studiem na univerzitě v Hradci Králové v oboru bezpečnost práce nevýrobní sféře.

Prvním ne pirátským respondentem byl Jan Horký, který je zastupitelem města Přerova a členem politického hnutí Změna, které již není na politické scéně příliš známé. Zároveň již mnoho let spolupracuje a kandiduje pod hlavičkou uskupení Společně pro Přerov. Janovi je 37 let a disponuje titulem Inženýr architekt.

Šestým účastníkem mých rozhovorů a zároveň druhým nepirátským respondentem byl Ladislav Ptáček. Ladislav je již čtvrté volební období zastupitelem obce Grymov. Je mu 55 let a byl mým nejstarším respondentem. Absolvoval univerzitu a stal se inženýrem zemědělských technologií, přesto v současnosti pracuje v oblasti cestovního ruchu a muzejnictví.

Posledním respondentem, se kterým jsem vedl rozhovor, a třetím nepirátským zastupitelem byl 50letý Petr Kouba. Petr je prvním náměstkem primátora města Přerova a členem Občanské demokratické strany; má na starost sociální oblasti, školství, prevenci a také životní prostředí. Jeho nejvyšší vzdělání je magisterské. Studoval historii a českou filologii na Filosofické fakultě Univerzity Palackého.

Respondenti tedy byli ze dvou třetin vysokoškolsky vzdělané osoby a zbylí dva nedokončili studium bakalářského stupně univerzity z důvodu lukrativní pracovní

nabídky, na kterou již byli oba dostatečně kvalifikováni.

2.3 Vlastní analýza

Vlastní analýza kopíruje myšlenkovou mapu, která vznikla při kódování. Vždy jsem si vybral jeden koncept a ten v prvním odstavci doložil výroky participantů. V druhém odstavci jsem pak poznatky propojoval a vyslovoval pracovní hypotézy či otázky, které mě při výzkumu napadaly a mohly by být v navazující studii zodpovězeny.

2.3.1. Zázemí

V první části rozhovorů jsem se snažil zjistit zázemí a základní informace o jednotlivých participantech; jak se do politiky dostali, jestli jejich zájem trval vždy a jaká byla motivace či očekávání od tohoto vstupu. Zjistil jsem, že období mezi vstupem do politiky (myšleno jako začátek angažování se a určité politické participace, či vstup do strany, za kterou je respondent zvolen) a zvolením na současnou volenou pozici se často velmi lišila.

Většina respondentů mi nějakým způsobem sdělila, že pro ně politika byla *atraktivním tématem již od útlého věku*. Martin Šmída si už od dětství pamatuje každonedělní politickou diskuzi v televizi a vždy vnímal, že rodina byla angažována; zpětně zjistil, že naštěstí pozitivně (našel plakáty Občanského fóra, které rodiče distribuovali). Stejně tak Alice Hamalová se již od dětství zajímala o politiku a skrze tuto zálibu postupně začala pociťovat nutnost se v ní začít angažovat. Ladislav Ptáček a parafrází také Petr Kouba své zaujetí politikou popisovali tak, že si četli noviny, sledovali zprávy, zapojovali se do velmi nabitých událostí roku 89 a všechny tyto aktivity považovali za důležité pro pochopení toho, co se děje kolem nich.

Lze tedy usoudit z mého malého vzorku, že většina současných zastupitelů v mém výzkumu určitou tendenci k zájmu o politiku měla vždy, během života se pouze prohlubovala, až postupně vyústila v současný volený mandát. Proto k určitému vzdělávání či zájmu o tuto oblast inklinovali po celý život všichni a není

pro ně oblast sebevzdělávání cizí. Otázka, která z tohoto zjištění vyvstává, je však jakým způsobem by k sebevzdělávání přistupovaly osoby, které by od malička takového zájmu neměly, a jakým způsobem by se k politické dráze dostali.

Zároveň z rozhovorů lze vyčíst *vliv rodiny* na budoucí politickou angažovanost. Většina respondentů se shodla na tom, že se pohybovali v prostředí, kde okolí komunální politiku aktivně probíralo, nebo někdo známý byl komunálním politikem. Například Jaromír Horký byl dle svých slov do politiky ponořen skrze svého bratra, který se v Jaromírových patnácti letech stal radním města Přerova, a tudíž Jaromír fungování komunální politiky mohl sledovat skrze něj. Z tohoto důvodu měli respondenti již v dětství představu o komunální politice a tato varianta budoucího směřování zde vždy existovala. Alice Hamalová dokonce v rozhovoru řekla: *„Lidé v mém okolí byli zastupitelé či kandidovali v senátorských volbách, takže to pro mě bylo normální se potkávat s politiky. Až později jsem zjistila, že být obklopená zastupiteli či senátory není úplně normální stav.“*

Lze z toho tedy vyvodit, že pokud je mladá osoba obklopena podnětným prostředím tohoto typu a již od dětství ví o existenci této možnosti, bude mít větší tendenci politicky participovat, protože pro ni politika bude známějším a představitelnějším prostředím.

Dalším poznatkem, který z mých rozhovorů vzešel, byl přelomový věk, kdy do politiky vstoupila většina mých respondentů. Jednalo se o *období vysoké školy*. V tomto období se u Martina Šmídy zmenšila skepse vůči politice a rozhodl se *„zastupovat svůj světonázor. Vstup do politiky byl vlastně test, zda tuto politickou stranu můžu volit, ale nakonec jsem zjistil, že se naše světonázory protínají natolik, že je můžu nejen volit, ale že za ni můžu i kandidovat.“* Toto období bylo zásadní zvláště pro Ladislava Ptáčka a Petra Koubu, neboť oba pochází z generace, která studovala na vysoké škole právě v přelomovém roce 1989, tudíž se oba začali angažovat ve stávkových výborech a akademickém senátu; *„přišlo mi to přirozené, že když se nám to teda povedlo, tak se budu i dále zajímat, jak se ta nová demokracie bude vyvíjet“* (L. Ptáček). Jediný respondent, který

neřekl, že by ho politika zajímala již od dětství, se začal angažovat také právě v 25 letech při studiích na vysoké.

Domnívám se, že tuto tendenci bychom našli i na větším výzkumném vzorku, protože na vysoké škole je již osoba dospělá, zároveň se nachází v produktivním prostředí, kde se setkává více pohledů na svět a politických názorů, tudíž musí své názory revidovat a umět obhájit a tím se utvrzují ve svém politickém přesvědčení. Zároveň je tento věk charakteristický větším západem pro svá přesvědčení a mladí dospělí pocítují touhu změnit situace, se kterými nesouhlasí, a aktivně hájit své ideály a postoje. Proto probíhá větší propojování těchto osob a vznikají hnutí či spolky, které se podílejí na občanské participaci, nebo osoba přímo vstoupí do některé z politických stran.

2.3.2. Karierní postup

V rámci České pirátské strany u mých respondentů šlo vyzorovat jistý vzorec jejich politické kariéry. Všichni čtyři Piráti se po vstupu do strany nejprve věnovali *vnitrostranické politice*. Martin Šmída se stal předsedou krajského sdružení, následně dokonce působil v celostátním předsednictvu strany jako druhý místopředseda a pomáhal zakládat místní sdružení v Olomouckém kraji. Jaromír Horký se stal posléze také místopředsedou krajského sdružení Olomouckého kraje a působil jako PR manažer pro Zlínský a Olomoucký kraj. Alice Hamalová se svými přáteli a spolustraníky zakládala místní sdružení na Praze 8, kde v současné době působí v předsednictvu, a zároveň se stala i krajskou místopředsedkyní Prahy. Pavel Bulíček se před zvolením stal předsedou krajského sdružení Královehradeckého kraje.

Na základě mých rozhovorů lze tedy říci, že běžný postup člena v Pirátské straně po vstupu je snažit se rozvíjet místní sdružení, jehož je členem, následně být zvolen do některé z komisí dané obce či kraje, a až po získání určitých vědomostí kandidovat a stát se zastupitelem. Všichni pirátské respondenty se zároveň právě díky

tomuto postupu cítili na svůj mandát v době zvolení připraveni, většina to přičítala „své práci ve straně, díky které nahlédli do vnitřních procesů“ (A. Hamalová) a působení v některé z komisí či expertních týmů. Období mezi vstupem do strany a zvolením do zastupitelstva se pohybovalo mezi dvěma a sedmi lety.

Petr Kouba svou byl na pozici zastupitele zvolen po šesti letech (byl tzv. „vykřížkován“) a na radního až deset let po vstupu do Občanské demokratické strany. Postup v ODS je obdobný České pirátské straně. Petr Kouba popisuje postup na „žebříčku politické kariéry“ v této straně jako postupný a za zásluhy či znalosti, které člen postupně získává skrze komise a expertní skupiny, je umisťován na vyšší (tedy již volitelná) místa kandidátní listiny, čímž je mu dána možnost více se angažovat a hájit zájmy této strany v zastupitelstvu.

Jan Horký popisuje odlišnou zkušenost s politickou stranou Hnutí Změna. Po návratu ze zahraničí politickou scénu aktivně sledoval a komentoval a po půlroce dostal nabídku kandidovat za tuto stranu. Tuto nabídku dle svého vlastního posouzení stavu odmítnul, protože se ještě necítil být dostatečně na tento mandát připraven. Tudíž další čtyři roky využil k zorientování se, zjištění informací o současném stavu komunální politiky a k navázání spolupráce s místním uskupením Společně pro Přerov. Po těchto čtyřech a půl letech se již na mandát, na který aspiroval, cítil připraven, a proto se **rozhodl pro kandidaturu**. Správný čas na umístění na kandidátní listinu a tím i v podstatě aktivní vstup na politickou scénu si zde Jan vybíral sám, strana by ho nechala kandidovat okamžitě.

Jediného nezávislého zastupitele v mém šetření představoval Ladislav Ptáček. Ten díky své nezávislosti rozhodoval o svém vstupu ve všech směrech a zároveň je zastupitelem v malé obci, kde je pravděpodobnost zvolení vysoká. Po návratu do rodné obce se tedy začal zajímat o dění skrze pozici knihovníka a následně tvůrce zpravodaje, který jednou za tři měsíce informoval občany o aktualitách na území obce. Lze tedy konstatovat, že jeho vstup na politickou scénu byl postupný, skrze jiné pozice, než se rozhodl nechat se umístit na kandidátní listinu.

Všichni tři nepiráťští zastupitelé usoudili, že vzhledem k době jejich přípravy se cítili již na svou pozici dobře připraveni. Petr Kouba i Jan Horký zároveň zhodnotili, že jim pomáhá angažování se v otázkách a oblastech, které vystudovalina vysokých školách, a proto je řešení těchto otázek pro ně přirozené a poměrně jasné. Ladislav Ptáček přisoudil svůj pocit připravenosti praxi v akademickém senátu univerzity a jeho půlroční práci ve stávkovém výboru, proto jeho vhlad do legislativy a administrativy fungování obce byl rozsáhlý. Zároveň vzhledem k velikosti obce soudí, že agenda tohoto rozsahu je velmi přehledná, a tudíž neměl strach.

Z toho vyplývá, že všichni mí respondenti věnovali delší časové období nějaké přípravě na volené pozice, a to buď dobrovolně, nebo nuceně, což zpětně velmi pozitivně kvitují a hodnotí, že jim ho zjednodušilo jejich začátky na politické scéně. Existuje zde tedy určitý trend, který poukazuje na nutnou přípravu na volenou pozici, ať už účelnou či neintencionální. Přesto zůstává otázkou, jaké časové období by bylo nutné, pokud by participantům byla nabídnuta některá z variant vzdělávání a pomoci rozvoje v pro ně zásadních otázkách.

Všichni tři radní (Pavel Bulíček, Martin Šmída a Petr Kouba) zároveň mají gesci, které rozumí, a využívají svých znalostí z *vysokoškolského studia a praxe*. Proto jejich nástup do funkce byl z jejich pohledu hladký; rovněž jsou schopni přispívat svými inovacemi poměrně přirozeně – jako bezpečnostní technik & IT designér gesci IT technologie, ředitel kompostárny gesci životního prostředí a učitel s 25letou praxí gesci školství.

Obecně všem respondentům pomáhá při jejich mandátu vysokoškolské studium, ať už dokončené či nedokončené. Buď ho využívají své expertíze (mimo již zmíněné Jaromír Horký svých studií práv), nebo k obecnému fungování zastupitelstva a administrativním záležitostem s tím spojené (Alice Hamalová čerpala ze semináře Základy práva a legislativy, který na univerzitě absolvovala). Zde se tedy otevírá prostor pro vytvoření kurzu pod některou z univerzit či vysokých škol. Zároveň se domnívám, že zde je potenciál jak pro kurzy pro právě zvolené zastupitele

či zastupitele již nějaké období, tak podpora vzdělávání v oblasti občanské participace u veřejnosti, která by mohla právě zvýšit její podíl či možná genderové rozprostření.

2.3.3. Vzdělávání

Co se týče vzdělávání, většina respondentů zkonstatovala, že přestože jsou již ve svých mandátech určitou dobu a cítí se zaběhnutí ve své agendě, svorně dodávají, že je třeba *neustále se učit* a aktualizovat si informace, neboť se mění jak legislativa, tak i informace o gescích, a protože komunální politika reaguje na aktuální situaci a mimo dlouhodobou agendu i na nově nastalé problémy. Z tohoto důvodu všichni účastníci sledují novinky na poli legislativy a zároveň čtou články své expertízy, či odebírají přímo odborné časopisy (např. Martin Šmída zmiňoval časopisy zabývající se odpady a životním prostředím).

Všichni zastupitelé však přiznávají, že bohužel již není tolik *času* se dále vzdělávat, protože je práce zaměstnává natolik, že na sebevzdělávání již prostor v nabitém programu nenalézají. Jaromír Horký uvádí: *„Pořídil jsem si i různé knihy o oblastech které mě zajímají, avšak tím, jak ve své práci hodně čtu a pracuji s textem, tak již na další čtení těžko hledám motivaci.“*

Otázka času tedy rezonuje nejen v zahraničních výzkumech (Bladh & Nordvall, 2021), ale i v českém prostředí. Účastníci se cítí zahlceni vlastní agendou a těžko hledají prostor pro sebevzdělávání. Pokud bychom tedy vytvořili určitou formu institucionálního vzdělávání, domnívám se, že by mohla tato pravidelný prostor pro vzdělávání pomoci zastupitelům nalézat tento čas jednou za určité období.

Všichni radní se shodli na tom, že je třeba i spoléhat a komunikovat s *expertními skupinami*, od kterých často vycházejí dobré podněty a ty zároveň mají prostor jít do větší hloubky dané problematiky, soustředit se na ni a vytvořit kvalitní dlouhodobé řešení. Velká část přípravy je ale, jak jsem již zmínil, na daném zastupiteli.

Velkým zdrojem informací pro Alici a všechny ostatní respondenty byly *zkušenosti od ostatních kolegů*, ať už na kongresech, které slouží právě ke sdílení

dobrých příkladů praxe (Martin Šmída i Petr Kouba se kongresů pravidelně účastní), či při zastupitelstvech a zastupitelských klubech dobré rady a poznámky od zkušenějších zastupitelů. Martin Šmída říká: „jezdím na konference a myslím, že jsem jeden z mála zastupitelů, co jezdí i na konference, kam nejsem primárně pozván. Dokonce jsem byl nařčen, že jezdím až na mnoho těchto konferencí.“

Sbírání zkušeností od svých znalejších kolegů je jedním z největších zdrojů, který je však velmi přirozený. Právě proto se domnívám, že v teoretické části zmíněné využívání již zvolených zkušených politiků by mohlo být velkým přínosem pro vzdělávání a zároveň by mohli být participantů více motivováni, protože by se nejednalo o teoretické přednášky od odborníků, kteří však nemají náhled do politického života. Naopak by dané zkušenosti a příklady dobré praxe sdílela osoba, která má přímou zkušenost a dokáže poukázat na výhody a úskalí daného rozhodnutí. Mělo by se tedy jednat o propojení těchto dvou přístupů, aby bylo dosaženo větší efektivity a motivace. Problém však nastává při výběru řečníků či lektorů na takovémto kurzu, protože zkušený politik nutně v českém prostředí (mimo nezávislé kandidáty) spadá pod některou z politických stran a je otázkou, zda by byli nově zvolení zastupitelé ochotni se vzdělávat od svého politického konkurenta, nebo zda by vůbec ten byl ochoten sdílet se svým „know-how“.

2.3.4. Pomoc v mandátu

Česká *pirátská strana* zároveň své zastupitele připravuje a kupříkladu Alice Hamalová uváděla *školení pro připravující se zastupitele* jako jeden z významných zdrojů, ze kterých čerpala. Martin Šmída je právě jedním z edukátorů, který často dělá přednášky a obrací se na něj kolegové s radami ohledně odpadového hospodářství. Zároveň v rámci Pirátské strany fungují tzv. krajské expertní týmy, ve kterých se řeší konkrétní problémy dané gesce. „Ty primárně vytvářejí program k volbám, ale člověk se i mnoho přiučí. Já jsem si například při tvorbě krajského programu podrobně nastudoval strukturu kraje, jak fungují dotace apod.“ (Jaromír Horký)

Většina pirátských respondentů zmínila Pirátskou putovní univerzitu

a Skvělou Akademií pro komunál (SAKO), které jsou popsány výše. Kromě nich Jaromír Horký zmínil: *“Lepší formou vzdělání, která mě i baví, jsou osobní konference a setkání, příklad v minulosti tzv Piratecony. Dle mého je nejlepší čerpat informace od těch nejzkušenějších ze strany, já se například učil od Jakuba Michálka, který je skvělý vyjednávač. Určitě si ale myslím, že pirátská strana nabízí v oblasti vzdělávání více možností než ostatní strany.”* Všichni čtyři se shodli, že jsou rádi za příležitosti, které jim strana v oblasti vzdělávání a sdílení zkušeností poskytuje, ale moc jich v současné době nevyužívají, protože buď zmiňují nedostatek času, nebo se jedná o oblasti, které již mají prostudovány nebo již vše znají z praxe. Martin Šmída komentuje: *„Vzdělávání a zapojování nových členů a potenciálních kandidátů bylo vždy velké téma ve straně. A to i v době, když jsem byl v předsednictvu strany. Já se na politiku dívám pohledem, že politika je pro každého a že ji mohou dělat i normální lidé. Musíme tedy lidi zapojit, ale i vzdělávat, aby byli kvalitní. A pokud je člověk již velmi kvalitní, tak může školit ostatní, tak jak to dělám já. Myslím, že v oblasti vzdělávání jsme na české politické mapě unikátní. Navíc ve straně skvěle funguje komunikace a i na školeních je nám opakováno, abychom si říkali o rady kterémukoliv členovi v oblastech, kterým zase tolik nerozumíme.“*

Česká pirátská strana tedy dává důraz a prostor na vzdělávání svých potenciálních kandidátů, které připravuje na možnosti jejich zapojení nejčastěji v komunální politice. Volí strategii zkušeného kolegy, která jí umožňuje být autentickou a skýtá všechny výhody uvedené výše, avšak nemá problém s politickou příslušností, protože se jedná o osoby v rámci jedné strany.

Petr Kouba uvádí, že Občanská demokratická strana mu *„přímo nepomáhá se vzděláváním, ale spíše se orientovat v problematice. Tudiž vzdělávání ve straně funguje hlavně jako předávání zkušeností mezi svými členy. Každý člověk ve straně si napřed musí získat důvěru svých spolustraníků, aby mohl stoupat. Co se týče pomoci strany, nevidím nic, co by mi chybělo, nabídka určitě převyšuje poptávku. Senátorský klub organizuje setkání. Měli jsme i před covidem vzdělávací centra, která byla takové povídání si o politologii, volebního systému. Bylo by dobré, kdyby se udržela tato tradice, a nejen celostátních setkání, ale i těchto*

regionálních.“ V rozhovoru však působil, že je s tímto stavem spokojený a že i když se strana aktivně nepodílí na jeho vzdělávání, poskytuje mu možnosti a zkušenosti.

Politická strana Hnutí Změna dle slov Jana Horkého svým členům nepomáhá přímo se vzděláváním například tím, že by organizovala přípravná školení. *„Probíhala pouze výměna zkušeností z jiných komunálních sfér. Pravidelně jsme se setkávali a řešili kolektivně problémy z našich měst, a naopak jsme i sdělovali, co se nám nepovedlo, a snažili se z toho poučit. Byli jsme ve spojení i telefonicky, takže se kdykoliv kdokoliv mohl obrátit pro radu.“* Určité vzdělávání poskytnuté politickou stranou by však přivítal, zvláště ve svých začátcích.

Ladislav Ptáček jako jediný nestraník komentuje vzdělávání takto: *„Co se týče pomoci od obce, tak nám obecní účetní pomáhala, abychom měli smlouvy, účty a jiné dokumenty v pořádku. Ale co se týče zaučení do funkce, tak jsme si museli poradit sami. Myslím, že kdyby byli zastupitelé, kteří nastupují do funkce, proškoleni v obecním zákoně, takby jim to mohlo hodně pomoci zjistit, co se od nich očekává. Ale myslím, že by se takové školení mělo řešit centrálně.“*

Kromě Petra Kouby tedy všichni mí respondenti kvitují pozitivně **pomoc strany či obce** a uvítali by větší možnosti a prostor pro sdílení zkušeností. Proto zde přímo vzniká prostor pro systematické vzdělávání v této oblasti.

V rozhovoru jsem nakonec participantům vysvětlil vzdělávání zastupitelů ve Švédsku, které je popsáno v teoretické části, a ptal jsem se na zmíněné dilema, zda by školení nových zastupitelů mělo být povinné. Všech sedm respondentů se shoduje, že by takového vstupní školení mělo existovat **centrálně**. Co se týče jeho **povinnosti**, názory se rozcházejí. Tři respondenti napříč stranami vyjádřili podporu zavedení povinného školení. Pavel Bulíček uvedl: *„Vytváří to pojistku, aby se někteří nemohli vymlouvat, že s něčím nebyli seznámeni. Zároveň tak získají nějaké zastupitelské minimum. Takže jsem určitě pro. A když by někdo nebyl ochoten se vzdělat o své práci, tak to o něm něco*

vypovídá.“ Alice Hamalová doplňuje: „Určitě bych byla pro zavést to i u nás, a i povinně, protože to můžeme brát jako třeba BOZP v práci a spouště zastupitelům by to jenom pomohlo.“ Jan Horký ve svých úvahách jde ještě dále: „Když zastupitel musí povinně složit slib, tak nevidím problém v tom udělat i povinné základní školení. Ideální by bylo udělat povinné školení i pro všechny kandidáty, což by nám možná pomohlo vytvořit vzdělanější občanskou společnost. Bylo by to sice dražší a možná náročnější, ale kdybychom toto aplikovali na větší obce, velké množství lidí by získalo důležité informace, které by třeba přispěly k celkové české vzdělanosti. Bylo by pak možné mít třeba méně zastupitelů, ale o to kvalitnějších.“

Ladislav Ptáček a Martin Šmída neměli vyhraněný názor. Martin Šmída pouze pozitivně kvitoval existenci tohoto školení: *„Je to dobrá možnost pro každého se základy naučit od lidí, co tomu rozumí více.“* Ladislav Ptáček komentuje školení takto: *„Určitě bych byl pro toto školení, ale nenechával bych zařizování těchto kurzů na obcích, protože by úroveň každé obce byla jiná. A mnoho obcí by se uchýlilo pouze k formálnímu dodržování nařízení, ale funkce tohoto školení by byla nijaká. Stále si však myslím, že by to měla být povinnost spíše stran než státu připravovat své kandidáty na možnou volenou funkci. Ale samozřejmě by toto školení pomohlo, protože spousta zastupitelů ve své funkci „plave“ velmi dlouho.“*

Pro nepovinnou formu tohoto školení se vyslovili Jaromír Horký a Petr Kouba: *„Mohlo by to eliminovat některé případy, když zastupitelé navrhnou věci, které nejsou možné. Mělo by to ale fungovat formou nabídky, a ne být povinné, když nemáš jasně daný výstup.“* (Jaromír Horký)

V této otázce tedy byla největší názorová rozprostřenost mých participantů. Jistou korelaci však můžeme nalézt v tom, že větší důraz na povinnost školení dávali právě pirátští zastupitelé, kteří dle svých slov věnují více času vzdělávání sebe i svých kolegů zastupitelů. Je to však pouhá hypotéza, která by si zasloužila další výzkum s větším vzorkem.

2.4. Shrnutí analýzy a diskuze

Obecně mohu zkonstatovat, že jsem se dozvěděl, že přes veškeré nabídky, které mí respondenti získali či nikoli od obce či politické strany, většina vzdělávání

a přípravy na volenou pozici zůstala na dané osobě. Znamená to tedy mnoho času stráveného četbou legislativy a odborných publikací, a přesto mnoho informací a znalostí osoba získá až nástupem do funkce „za běhu“.

Zjistil jsem, že se nově zvolení zastupitelé vzdělávají a jako zdroje volí odborné publikace a časopisy, dále články a rozpravy se svými zkušenějšími kolegy či odborníky z expertních týmů. Zároveň jsem zjistil, že zastupitelé pociťují nedostatek času na další vzdělávání vzhledem ke své přehlcenosti a mnoho z nich si uvědomuje, že je nutné se vzdělávat, avšak v současné době v seberozvoji moc aktivní nejsou. Volí většinou kromě zmíněných zdrojů formy seminářů, workshopů a konferencí, kde sdílí příklady dobré praxe. Většina respondentů se již považuje za dostatečně vzdělané ve své gesci a spíše se přesouvají na pole vzdělavatelů.

Na druhou výzkumnou otázku jsem nucen odpovědět, že kromě České pirátské strany ostatní zkoumané politické strany ani obce dle mých participantů nezajišťují vzdělávání. Česká pirátská strana vzdělává jak řadové členy či veřejnost, tak své kandidáty nově zvolené zastupitele. Používá k tomu Pirátskou putovní univerzitu, či Skvělou akademii pro komunál. Většina by přes tyto skutečnosti přivítala větší péči ze kterékoliv strany, ať už ze strany státu, jednotlivých obcí či krajů, nebo jejich politické strany, minimálně ve svých začátcích.

Švédský koncept přijali s radostí, avšak domnívají se, že k němu povede dlouhá cesta. S jejich názorem souhlasím a domnívám se, že bude třeba mnohovýzkumů a teoretických prací v této oblasti, abychom byli schopni podložit výstupy tohoto školení, které by se následně mohlo stát oficiálním vzděláváním nově zvolených zastupitelů. Ač souhlasím s etickým dilematem, které by povinností tohoto školení vznikalo, domnívám se, že by se postupem času mělo stát dobrým zvykem toto školení podstoupit. Rovněž souhlasím s výrokem, že pokud nově zvolený zastupitel na začátku období své volené funkce není ochoten se vzdělávat, vypovídá to něco o tom, jakým způsobem se chce po svůj mandát na svou práci připravovat.

Zároveň musím vyslovit stejnou obavu, jakou v rozhovoru zmínil Ladislav

Ptáček, že pokud by toto školení bylo centrálně nařízeno, ale měly by ho na starosti obce, dopadlo by jako školení o Bezpečnosti a ochranu zdraví při práci BOZP, které se oficiálně provádí každým rokem, avšak reálné využití a funkce tohoto školení se ztrácí. Proto bych nechal většinu vzdělávání na jednotlivých politických stranách a školení by bylo prováděno centrálně pověřenými osobami ve spolupráci s konkrétními obcemi a tím by byly podchyceny i místní zvláštnosti. Domnívám se však, že většina školení by byla shodná pro všechny obce, protože by se zaměřovala na legislativu a obecné fungování zastupitelstva.

Proto určitou záštitu nad celým projektem by mohly mít oblastní univerzity a tím pádem by se podařilo vzdělávání částečně institucionalizovat. Přesto se domnívám, že z hlediska vzdělávání dospělých, se vždy bude jednat spíše o neformální vzdělávání, které bude doplňkem jejich kariérního růstu. Důležitým předpokladem k vyřešení otázky, zda by mělo být školení povinné, či který model ze zahraničí vydat (i když participanti se shodovali na větším zapojení zkušeného kolegy), je vytvořit snahu změnit status quo a získat podporu vlády v této oblasti, aby se mohlo jednat o systémové řešení a ne pouze oblastní příklady dobré praxe.

Závěr

V této kvalifikační práci jsem popsal způsoby a strategii vzdělávání zastupitelů a také, jak pomáhá jednotlivým politikům jejich politická strana, případně obec. Výběr tohoto tématu byl podmíněn mým osobním zaujetím pro politiku a vzdělávání mých kolegů a jejich přípravu na vykonávání mandátu.

Má práce je rozdělena na dvě části – teoretickou část a praktickou část. V teoretické části jsem vymezil politické vzdělávání, charakterizoval, jak probíhá politické vzdělávání v zahraničí, a popsal aktuální výzkum z roku 2021, který zkoumal vzdělávání zastupitelů ve Švédsku a zasadil ho do kontextu dřívějších teoretických výzkumů, které nejsou příliš častá a spíše jde příklady dobré praxe, nebo základní hypotézy, než ucelenou teorii. Dále jsem popsal politické vzdělávání v České republice, již proběhlé projekty a následně vzdělávání konkrétně v rámci České pirátské strany. Tato část slouží jako opora pro mou praktickou část.

V praktické části jsem provedl kvalitativní výzkum prostřednictvím strategie zakotvené teorie. V úvodu praktické části jsem popsal metodologii, cíl výzkumu a stanovil si výzkumné otázky a design mého výzkumu. V rámci výzkumu jsem zjistil způsoby, které využívají zvolení zastupitelé a bohužel musím konstatovat, že většina vzdělávání je na jejich osobě a patří sebevzdělávání. Někteří participanti mi potvrdili pomoc od okolí, ale jednalo se převážně o členy Pirátské strany, která se své členy snaží vzdělávat. Díky tomu se mi tedy potvrdil můj předpoklad, že je Česká pirátská strana jedinou stranou (z mého výzkumného vzorku), která aktivně vzdělává jak své členy, tak i veřejnost. Doplněním méhopředpokladu se však stal fakt, že její zastupitelé těchto možností příliš nevyužívají kvůli absenci času, a nebo již ve vzdělávání vystupují jako samotní edukátoři.

Proto jsem vyslovil teorii, že je třeba vytvořit nějaký centrální systém vzdělávání pro nově zvolené zastupitele, jako v zahraničí, který by jim pomáhal v jejich mandátu a zároveň by rozvíjel jejich kompetence, aby se mohli stát kvalitnějšími volenými zástupci občanů. Sami participanti vnímali potřebu většího prozkoumání této oblasti a statistických dat v tomto odvětví, které by dopomohly k větší profesionalizaci této

oblasti andragogiky. Uvědomovali si potřebu vzdělávání, znalostí a zkušeností v jejich oboru a zároveň přiznávali jejich pocit nedostatečného vzdělání v některých oblastech, které bohužel z nedostatku času zanedbávají. Proto se domnívám, že poptávka po větší systematizaci tohoto vzdělávání existuje, ale než se dostane do fáze centrálního vzdělávání formalizovaného vzdělávání, bylo by dobré poskytnout minimálně dočasně nějaké neformální vzdělávání, které by bylo dostupné všem a motivovalo nově zvolené zastupitele se více vzdělávat a být tak kvalitnějším zástupcem lidu.

Zajímavým podnětem pro další výzkum by mohlo být také propojení současných mladých zastupitelů, kteří byli po roce 1989 vzděláváni formálním vzděláváním i v oblasti demokracie a politologických vědách. Zda je k tomu, aby se stali volenými zastupiteli, motivovala již škola a jak velkou úlohu sehrála v jejich směřování. Jednalo by se tak o výzkum na pomezí andragogiky a pedagogiky, avšak domnívám se, že by mohl osvětlit další slepá místa této neprobádané oblasti a žádný obdobný výzkum jsem v České republice nedohledal.

Seznam použitých pramenů

Čermák, V. Politika školská. Sociologická encyklopedie. Retrieved March 30, 2022, from https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Politika_%C5%A1kolsk%C3%A1

Elected Officials Education Program. (2017). Retrieved March 30, 2022, from <https://eoep.ca/>

Falkvinge, R. (2014). Swarmwise: taktická příručka, jak změnit svět. Česká pirátská strana.

Glaser, B. (1978). Theoretical sensitivity: advances in the methodology of grounded theory (1st ed.). The Sociology Press.

Hendl, J. (2005). Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace. Portál.

Lieberkind, J. (2015). Democratic experience and the democratic challenge: A historical and comparative citizenship education study of Scandinavian schools.

Scandinavian Journal of Educational Research, 59(6), 710–730.
<https://doi.org/10.1080/00313831.2014.971862>

Lines of Reasoning When Designing Education for Municipal Councillors in Sweden. (2021). Scandinavian Journal of Educational Research.
<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00313831.2021.1983866?scroll=top&needAccess=true>

Miovský, M. (2006). Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu. Praha: Grada.

Mišovič, J. (2019). Kvalitativní výzkum se zaměřením na polostrukturovaný rozhovor. Praha: SLON.

Municipalities and regions. Retrieved March 30, 2022, from <https://www.government.se/government-policy/municipalities-and-regions/>

Municipal Elected Officials. Carl Vinson Institute of Government. Retrieved March 30, 2022, from <https://cviog.uga.edu/training-and-education/government-professionals-certificate-programs/municipal-elected-officials.html>

Nordvall, H., Bladh, D., & Malmström, L. (2020). Den lokala politikerns bildningsarenor [Vzdělávací arény pro místní politiky]. CKS, Linköpings universitet.

Odpovědný zastupitel pro otevřenou a hospodárnou obec. (2014). Informační systém ESF 2014+. Retrieved March 30, 2022, from <https://esf2014.esfcr.cz/PublicPortal/Views/Projekty/Public/ProjektDetailPublicPage.aspx?action=get&datovySkladId=A467A9B5-C7ED-4251-B6A0-11833C48EF1C>

Palán, Z. (2002). Výkladový slovník vzdělávání dospělých (2nd ed.). DAHA

Pecka, E. Vzdělávání politické. Sociologická encyklopedie. Retrieved March 30, 2022, from https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Vzd%C4%9B%C3%A1v%C3%A1n%C3%AD_politick%C3%A9

Piepenburg, S., & Arensmeier, C. (2020). Demokratiutbildningens didaktik: internalisering, tänkande och handlande [The didactics of education in democracy]. *Nordidactica: Journal of Humanities and Social Science Education*, 10(1), 115–136.

Pirátská putovní univerzita. (2020). Pirátské listy. <https://www.piratskelisty.cz/clanek-2892-akce-piratske-putovni-univerzity-kde-co-a-jak-hledat-v-technicky-piratskych-systemech>

Richterová, O., & Vrobel, J. (2020). Česko inspirativní: 37 příkladů pirátské dobré praxe nejen z městských a venkovských radnic. Česká pirátská strana.

SAKO - Skvělá Akademie pro Komunál. (2021). <https://sako.pirati.cz/fsqbf/>

Strauss, A. & Corbin, J. (1999). *Základy kvalitativního výzkumu*. Brno: Albert

Švaříček, R., Šedová, K. (2014). *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. (Vyd. 2). Praha: Portál

Švaříček, R., & Šedová, K. (2007). *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách* (1st ed.). Portál.

The Institute of Politics at Harvard University. (2018). Retrieved March 30, 2022, from <https://iop.harvard.edu/get-inspired/bipartisan-program-newly-elected-members-congress>

The Swedish model of government administration. Government Offices of Sweden. Retrieved March 30, 2022, from <https://www.government.se/how-sweden-is-governed/the-swedish-model-of-government-administration/>

Úvodní strategické výzkumné otázky Pirátské putovní univerzity. (2018). In M., Pirátská putovní univerzita. <https://drive.google.com/file/d/1qI2LTkdXBrEsUJGAzSvpQ07KvRdDLlSe/view?usp=sharing>

Vogelsang-Coombs, V., & Miller, M. (1999). Developing the Governance Capacity of Local Elected Officials. *Public Administration Review*, 59(3), 199–217. <https://doi.org/10.2307/3109949>

Seznam obrázků, grafů, schémat

Obrázek č. 1 - – Schéma Pirátské putovní univerzity (2018) In. Pirátská putovní univerzita.

<https://drive.google.com/file/d/1qI2LTkdXBrEsUJGAzSvpQ07KvRdDLISe/view?usp=sharing>

Obrázek č. 2 – schéma kódování mého materiálu

Seznam zkratk

SAKO - Skvělá Akademie pro Komunál

ODS – Občanská demokratická strana

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Seznam oblastí pro polostrukturovaný rozhovor

- *Obecné*

1. Jak jsi se začal angažovat v politice?
2. Co jsi od vstupu do politiky očekával?
3. Po jaké době jsi byl zvolen?
4. Cítil ses být připraven na funkci?
5. Jaká byla poté realita?

- *Příprava na funkci*

6. Jak jsi se připravoval na tvou funkci?
7. Pomáhá ti škola ve výkonu tvé funkce?
8. Jaká je tvá specializace v politice?
9. Vzděláváš se cíleně v určité problematice?
10. Popř. Čteš nějaké odborné knihy, časopisy, články?

- *Pomoc obce či politické strany*

11. Pomáhá ti strana/obec se vzděláváním?
12. Ve které oblasti by jsi ocenil od strany, obce větší pomoc?

- *Politické vzdělávání*

13. Co si představuješ pod pojmem politické vzdělávání?
14. Je politické vzdělávání potřeba?